

Sayı : 13

Sene : 1983 - 1987

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Prof. Dr. İBRAHİM KAFESOĞLU
HATIRA SAYISI

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ
İSTANBUL — 1987

Prof. Dr. İBRAHİM KAFESOĞLU'NUN HAYATI
VE ESERLERİ

Abdülkadir Donuk

Türk tarih ve kültürünün yorulmaz araştırmacısı, büyük âlim, Kafesoğlu hoca 18 Ağustos 1984 cumartesi günü aramızdan ayrılarak ebedî âleme intikal etmiştir. 70 yaşında Hak'ın rahmetine kavuşan ve ömrünün 40 yılından fazlasını Türk tarihine hasreden bu mümtaz, saygıdeğer hocamızı kayb etmenin üzüntüsü içerisindeyiz.

Güney-batı Anadolu'da, Burdur İline bağlı, Tefenni kasabasında h. 1329 (1914 Ocak ayının 2. yarısı)'da doğan Halil İbrahim'in babası Recep, anası Hatice adlarını taşır. Kasabanın bir semtini isimlendirecek kadar kalabalık «Kafesler» âilesinden Recep'in I. Cihan Savaşında Erzurum cephesinde şehit düşmesi üzerine İbrahim, dedesi, herkesin «Koca-baba» dediği Hacı Mehmed Ağa'nın yanında Tefenni İlkokulunu bitirmiş (1926), sınıflarını hep birincilikle geçtiği için kendisini çok seven ve aziz hâtırası Kafesoğlu'nun gönlünde daima muhafaza edilen hocası M. Emin Bey'in ısrarı ile, o tarihlerde bölgeye en yakın meslek okulu durumundaki İzmir Muallim Mektebi'ne gönderilmiştir. Vatanperver bir Türkçe hocasının yeni Türkiye sathına yayılacak genç öğretmen adaylarına tarihî Türk büyüklerinin adlarını vermesi ve Ziya Gökalp'ten manzumeler ezberletmesi neticesinde, ruhunda uyanan millet sevgisi ile, oradan mezun olduktan (1932) sonra Afyon vilâyetinde göreve başlayan ve ilk askerliği yıllarında çıkarılan soyadı kanunu (1934) gereğine uyarak, şüphesiz derin ilgi duyduğu Türk tarihinin tesiri ile, önce, eski Türk unvanı Tanju (doğrusu Tan-hu) tâbirini soyadı seçmişken (ki böyle çeşitli soyadları almaları yüzünden «Kafesler» topluluğu 4'e bölünmüştür), bir müddet sonra doğum yerindeki resmî nüfus kayıtlarını dikkate alan mahkeme kararı ile gerçek âile ismi soyadı

olarak tescil edilen İbrahim Kafesoğlu, 1936'da girdiği Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Hungaroloji (Prof. L. Rásonyi), Ortaçağ Tarihi (Prof. F. Köprülü) ve Türk Dili (Prof. Abdülkadir İnan) bilim dallarından yüksek tahsilini tamamlamış (1940), aynı Fakültede «İlmî yardımcı» iken çağrıldığı ikinci askerlik hizmetinden (1941-1943 Haziran) terhisini müteakip, Asya Türk tarih ve kültürü konularında doktora yapmak üzere, devlet hesabına, Budapeşte Üniversitesine gönderilmiştir. II. Dünya Savaşının iyice şiddetlendiği devreye rastlayan o sene, Macaristan'a yapılan aralıksız hava hücumları öğretimi felce uğrattığı için, A. Alföldi, Gy. Németh, L. Ligeti gibi ünlü Türkiyatçıların derslerine ancak 2 sömestre (1943-1944 kışı) devam edebilen Kafesoğlu, hava bombardımanları, sokak çarpışmaları, açlık, aylarca ışıksız-susuz bodrumlarda oturmak vb., gibi muharebenin dehşet verici sahnelerini yaşadıkdan ve şehri ele geçiren Rus kuvvetlerinin elinden birkaç kere, firar ederek kurtulduktan sonra 1945 Nisanı başında, Türk elçilik mensupları arasında, yurda dönmüştür.

Kısa bir müddet Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde çalışan İbrahim Kafesoğlu aynı yıl (1945) yaz aylarında Eğitimcilerden merhum H. Akverdi, Müzeler ve Eski Eserler genel müdürlerinden sayın Dr. H. Zübeyir Koşay'm yardımları ve o zamanki dekan rahmetli Ord. Prof. H. Ongunsu'nun iyi niyeti ile İstanbul Edebiyat Fakültesinde Ortaçağ Tarihi asistanlığına tâyin edildi. Kürsü başkanı merhum Prof. M. H. Yınanç daha çok Selçuklu devri ile meşgul olduğu için, Türk tarihinin islâm devresi üzerinde çalışmak durumuna giren Kafesoğlu da Büyük Selçuklu sultanı Melikşah hakkında hazırladığı monografik tez ile «*Doktor*» pâyesini kazandı (1949) ve sonra yine adı geçen kürsüde «Harezmsahlr Devleti Tarihi» adlı çalışması ile «*Doçent*» oldu (eylemlilik tarihi 1953 başları). Bu arada ilmî dergilere eser tanıtmaları ve İslâm Ansiklopedisine maddeler yazıyordu. 1957'de Erzurum Atatürk Üniversitesinde Tarih hocası olarak ilk vazife alan ve 16 Kasım 1957'de bu Üniversitenin açılış dersini veren Kafesoğlu 1959 Ekim ayında, aynı Üniversiteye o sırada yürürlükteki Üniversiteler kanununa uygun işlemler sonunda, fakat «ek görev» olarak Umumî Türk Tarihi profesörü tâyin edilmiş ise de, aslî vazifesinin devam ettiği İstanbul Edebiyat Fakültesinde «kadro» yokluğu ileri sürülerek bu profesörlüğün İstanbul Üniver-

sitesi için geçerli olmadığı beyan edildiğinden, Kafesoğlu, ancak Erzurumdan döndükten sonra, aynı işlemler 2. defa tekrarlanarak, Edebiyat Fakültesi Umumî Türk Tarihi profesörlüğüne getirildi (Yüksek tasdik tarihi, Nisan 1962). Kürsüde Ord. Prof. Dr. Z. V. Togan ile birlikte çalışan Kafesoğlu, adı geçen profesörün ölümünden (1970) itibaren, yaş haddi dolayısıyla emekliye ayrıldığı Ocak 1983'e kadar Umumî Türk Tarihi Kürsüsü başkanlığını yaptı. Bu esnada İlmî araştırmalarını islâmiyetten önceki Türk kültür meseleleri üzerinde yoğunlaştırmış bulunuyordu. Zira, ona göre, Türk tarih ve medeniyetini bütün hâlinde kavrayabilmek için bu devrenin iyi bilinmesine kesin ihtiyaç vardı.

1958, 1968 ve 1972 yıllarında incelemeler yapmak maksadiyle Fransa ve İngiltere'de: Paris, Londra, Oxford, Cambridge şehirlerine giden merhum hocam Kafesoğlu, 1956'da «Dünya Öğretmen Teşekkülleri Konfederasyonu»nun Frankfurt'daki kongresine katılmış ve 1965'de Danimarka'nın Helsingör şehrinde toplanan Avrupa Konseyi devletlerinin «Orta dereceli okullarda tarih kitapları» seminerinde Türkiye'yi temsil etmiş, ayrıca 1974'de Sofya'da tertiplenen Türkiye-Bulgaristan kültür ilişkilerini tanzim hey'etinde Millî Eğitim Bakanlığı adına hazır bulunmuştur. Ayrıca yurt içinde ve yurt dışında tertip edilen kongrelere orijinal tebliğlerle iştirak etmiştir.

Prof. Kafesoğlu 1954-1955'lerde İstanbul Enstitüsü Tarih Bölümü başkanı olmuş, Kültür Bakanlıklarının çeşitli devrelerinde «İstişare Kurulu» üyeliği yapmış, «1000 Temel Eser» hey'etinde vazife almış, 1962-1967 ve 1977-1981 seneleri arasında İslâm Ansiklopedisi redaksiyon hey'eti üyesi sıfatıyla çalışmış, 1967-1968 yıllarında da, ek görev olarak, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu müdürlüğünü üstlenmiş; Türkiyat, İslâm Tetkikleri, Şarkiyat, Tarih Araştırmaları, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüleri ve 1983'ten itibaren de Türk Tarih Kurumu üyeliklerinde bulunmuştur.

İngilizce, Fransızca, Almanca, Macarca'ya, Arap ve Fars dillerine vâkıf olan Kafesoğlu'nun tercüme ve te'lif kitapları dışında Türkiyat Mecmuası, İslâm Ansiklopedisi, Tarih Dergisi, Tarih Enstitüsü Dergisi, Cultura Turcica, Türk Kültürü Araştırmaları, İstanbul Enstitüsü Dergisi, Belleten, Bilgi, Türk Yurdu, İstanbul ve bilhassa Türk Kültürü dergilerinde ve diğer çeşitli mecmua ve gazete-

lerde (Tercüman, Yeni Düşünce) kültür ve milliyetçilik konusunda birçok yazısı yayınlanmış, bunlar arasında bazı kitap ve makaleleri yabancı dillere çevrilmiştir.

Meslekî çalışmaları dışında sosyal sahada da faaliyet göstermiş olan Kafesoğlu Türkiye Muallimler Birliği başkanlığı (1956-1957), Milliyetçi Öğretmenler Sendikası Genel başkanlığı (1964-1968), İstanbul Milliyetçi Öğretmenler Birliği başkanlığı (1964-1970) yapmış; İstanbul (eski Halk evinde, Türkiye Muallimler Birliğinde, Milliyetçi Öğretmenler Birliğinde, Türk Kültür Derneğinde, Aydınlar Ocağında, Kubbe Altında, Türk Edebiyatı Vakfında, Yüksek Öğretmen Okulunda ve diğer bazı yüksek okullarda)'da ve Türkiye'nin muhtelif il (Edirne, Kırklareli, Bursa, Babaeski, Tekirdağ, Konya, Erzurum, Ankara, Adapazarı ve Van) ve ilçelerinde ilmi ve halk için Türk kültür ve medeniyeti konularında konferanslar vermiş; Sultanahmet ve Taksim meydanlarında halka açık konuşmalar yapmış; 1967'de (10-11 Şubat) İstanbul'da toplanan ve yurttaki bütün milliyetçi kuruluşlar temsilcilerinin katıldığı I. Milliyetçiler Büyük Kurultayına başkanlık etmiş, 1969'da (9-10 Mayıs) yine İstanbul'da düzenlenen ve 70 civarında tanınmış ilim ve fikir adamının çeşitli konulardaki tebliğleri ile iştirak ettikleri «Milliyetçiler İlmî Semineri»ni yürütmüştür. Bunlara ilâveten YAYKUR münasebetiyle 12 televizyon ve 9 radyo konuşması yapmıştır. Kafesoğlu, aynı zamanda, çağdaş Türk milliyetçilik hareketinin destekleyicisi bir kuruluş olarak memleketimizde önemli işler başardığı bilinen «Aydınlar Ocağı»nın da kurucu üyesi ve ilk başkanıdır (1970-1974).

Bu sosyal ve kültürel faaliyetlerinden dolayı Prof. Kafesoğlu Aydınlar Ocağı'nın Sheraton oteli salonlarında tertiplediği özel bir törende, kendisine «*Üstün Hizmet Armağam*» sunulmak suretiyle taltif edilmiştir. Bu törende gerek Ocağın başkanı sayın Prof. S. Tuğ tarafından yapılan konuşma, gerek «*İbrahim Kafesoğlu, bugüne kadar gelip geçmiş bilginler arasında belki de, Türklüğü, bilhassa eski kültür ve medeniyetimizi en iyi bilen Türk'tür*» diyerek sözlerine başlayan Prof. M. Ergin'in Kafesoğlu'nu, milliyetçilik fikriyatını işlemek açısından ancak Ziya Gökalp ile, ilmi çalışmalar bakımından da Prof. F. Köprülü ile karşılaştırılabilecek değerinde bulunduğunu beyan etmesi, takdir duygularının izharına yol açmıştır (6 Şubat 1982).

Daha önceki bir tarihte de (1978, Mayıs) İstanbul Sheraton otelinde, Türkiye Millî Kültür Vakfınca tertiplenen yine müzikli bir toplantıda, Prof. Kafesoğlu'na, yazdığı «Türk Millî Kültürü, 1977» adlı ilmî eseri dolayısıyla Vakf'ın «*Büyük Armağanı*» verilmişti.

37 yılı Edebiyat Fakültesinde geçmek üzere 40 yılı aşkın meslek hayatının sonunda 1983 yılı başında emekli'ye ayrılan Prof. Kafesoğlu için düzenlenen törenlerin en ihtişamlısı, şüphesiz, Fakültenin 5 nolu geniş anfisinde, bütün eski ve yeni talebelerinin iştirakleri ile yapılmı idi. Hocanın 20 senelik mesai arkadaşı ve aynı zamanda talebesi Prof. M. Kafalı'nın içten bir konuşması ile açılan bu toplantıda, başta Umumî Türk Tarihi Kürsüsü öğretim üyeleri (Kafesoğlu'nun eski talebeleri) olmak üzere, hâl-i hazır öğrenciler, her sınıf ayrı ayrı şükranlarını bildirdikleri Hoca'larına, çok değerli ve hepsi de ithafiyeli hatıra-hediyeler sundular. Emekliliği münasebetiyle (1983 başı) Tarih Bölümü Adına hocaya Prof. Dr. M. Kütükoğlu tarafından bir plaket de takdim edilmiştir.

Ayrıca Boğaziçi Yayınevi müessesesi tarafından 25.II.1984 günü Pera Palas oteli salonunda, kalabalık ve seçkin bir dâvetli kütlesi huzurunda yapılan bir törenle Prof. Kafesoğlu'na 1983 yılı «*Kültür Büyük Ödülü*» sunulmuştur. Törende Prof. S. Yalçın, Kafesoğlu'nun Türk tarih ve kültürüne yaptığı hizmetlerin önemini belirtmiş ve Hoca'nın toplumumuzdaki nâdir ve müstesna insanlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Kafesoğlu'na mükafat plaketini takdim eden Prof T. Banguoğlu konuşmasının başında şunları söylemiştir: «Kafesoğlu'nun eserlerini sayıp dökmek mümkün değildir. Ama bir şaheseri vardır. Türk Millî Kültürü isimli, son neşrettiği kitap. Bu kitapla Türk tarihine ışık tutmuş; Türk tarihinin ne kadar derinlerden geldiğini ve nasıl bir medeniyet getirdiğini göstermiştir...». Merhum hocam Kafesoğlu da cevabî konuşmasının girişinde şu mânalı sözleri ile tarihçilikte çizdiği yolu şöyle özetlemiş idi: «*Ben, küçükten beri tarihe meraklı bir insan olarak biliyorum kendimi. Benim bir inancım vardı. Mensubu bulunduğum milletin gerçekten yüksek kalitede, insanlığa değer getirmiş bir cemiyet, bir topluluk olduğu inancı idi. Bu kamaatimin iki büyük besleyici kaynağı olmuştur. Bunlardan biri Ziya Gökalp'tir. Çok şiirlerini ezberlemiştim vaktiyle. Ala Geyik hikâyesini şimdi bile okuyabilirim. İkincisi de Gökalp'ten sonra aynı izde yürüyen ve çok kuvvetli te-*

sirleriyle yıkılmaz bir nesil yetiştiren merhum Nihal Atsız'dır. O'nun da çok tesiri altında kalmışumdur. Romanlarıyla, hikâyeleriyle. Yalnız, bu iki şahsiyetin bende uyandırdığı hayranlık yanında; eksik taraflarını da sezmemiş değilim. Onu da açıkca itiraf edeyim. Her ikisi, Türk Milliyetçiliği, Türk vatanperverliği sahasında gerçekten erişilmez iki doruk noktasıdır. Fakat, her ikisi de, bu meselelerin romantik tarafını ele alması ve işlemişlerdir. Ziya Gökalp, bildiğiniz gibi masal yazmıştır, efsâne yazmıştır, destan yazmıştır ve gerçekten Türk milletinin direkt olarak ruhuna, kalbine hitap etmiştir. O'nu tâkip eden Atsız da, biraz tarihle uğraşmakla beraber, aslında bildiğiniz gibi şairdi, edebiyatçıydı. Beni doyurmayan ciheti şuydu: Ben istiyordum ki, bunlar bu romantik ve destanî plânda kalmasın. Eğer inanyorsak ki, Türk milleti gerçekten yüksek bir medeniyetin sahibidir; bunu biz kimsenin itiraz edemeyeceği tarihî delillerle isbatlayalım. İşte ben, bu yola saptım. Onlardan farkım bu. Ve, 25 yılıma verdim. Önce, yakın olduğu için Selçuklu tarihiyle başladım ve hayranlıkla seyrettim ki, Selçuklu devri gerçekten insanlığa yeni bir çağ açan büyük bir devir. Şimdi 15 yıl kadar bu mesele üzerinde çalıştım. Fakat, ikinci bir eksiklik ortaya çıktı. Peki, bu Selçuklular nereden geldiler? Bunlar kimlerdi? Bunlara bu büyük medenî vasfı veren ataları nasıl insanlardı, neler yapıyorlardı? Hatta o kadar teferruata indim ki, günlük hayatları neydi, sabahleyin kaçta kalkıp ne iş yapıyorlardı? Kadınları ne yapardı, erkekleri ne yapardı? ve tabii, pek çok vesika buldum. Son 25 yılıma buraya hasrettim ve gördüm ki, gerçekten gayri kabil-i mukayese bir cemiyettir ve biz bu büyük cemiyetin torunlarıyız...».

Hoca'ya son olarak 7.IV.1984 tarihinde Millî Kültür Vakfınca Sheraton otelinde tertip edilen bir törenle de «Türk Millî Kültürüne Hizmet Şeref Armağanı» verilmiştir. Kafesoğlu'na armağanını Başbakan Turgut Özal adına Devlet Bakanı Kâzım Oksay takdim etmiştir. Toplantıda Prof. Dr. S. Tuğ'un hocayı tanıtmaya konuşmasından sonra söz alan Kafesoğlu, daha çok Türk-İslâm sentezi fikri üzerindeki görüşlerini anlatmıştır.

Şahsiyetiyle, düşüncesiyle, davranışlarıyla, konuşmasıyla herkesin takdirini kazanmış olan ve kendinden sonra geleceklere örnek olabilecek vasıflara sahip bulunan hocam, herşeyden önce Türk olmakla iftihar eder, mensubu bulunduğu milletin yükselmesi için de

elinden gelen her gayreti gösterirdi. Çünkü hocaya göre, Türkler «efendi» ve «beylik gururu»na sahip olan bir millettir. Türk'ü diğer topluluklardan ayıran faziletleri de şöyle sıralardı: Türkler âdil, koruyucu, hürriyet âşığı, saygılı, töresine ve âdetlerine bağlı, misafirperver, kahraman, utangaç, öğünmekten ve öğülmekten hoşlanmaz, namus ve iffetine düşkün, esir olmayı ve köle durumuna düşmeyi sevmez, yalancılıktan şiddetle nefret eder, meşrûiyete hürmetkâr, sukûneti sever, kargaşadan nefret eder vb... Hoca, bu karakterleri ve ahlâkî vasıfları dolayısıyla de Türklerin hakka saygılı, doğruya hürmetkâr olmalarını, «nizamcı» bir cemiyet teşkil etmelerine bağlardı. Ayrıca «nizamcı» olduğu için Türk'ün bütün işlerini hukukî esaslara göre düzenlediğini ifade eden Kafesoğlu hoca, bu nizamcılığın faal hayattaki bir çok belirtilerini de şu şekilde izah etmiş idi: «Türk verilen sözü namus garantisini sayardı, teşkilâtçılığa hayrandı, dünyada ilk devlet kurucu bir topluluk idi, toplumda imtiyaz tanımazdı, sınıf fikrine yabancı idi, feodaliteyi reddedi, töre karşısında bey ile sıradan bir kimse arasında fark gözetmezdi, herkes vicdan hürriyetine sahipti vb...». Hoca, bunların aynı zamanda, «Türklerin her gittikleri yerde niçin kolayca devlet kurduklarını ve halkça sevinçle karşılandıklarını da açıklar» kanaatinde idi.

Kafesoğlu'na göre, «adaletçi ve haktanır Türk, tabiatıyla, insanları da severdi, onları incitmek istemez, zülme karşı dururdu». Bu itibarla Türk'ün diğer bir özelliğini de «gerçekçi» olmasına bağlardı: «Hakikatleri görebilmesi, insanlara nasıl muamele edileceğini hesaplaması, milletleri idarede yabancı diyarlarda kurduğunu devletlerde peşin hükümlü, yâni doktrinci olmayıp, halkın genel isteklerine uygun bir usûl yürütmesi, bu arada yalnız halkı tedirgin eden uygulamaları (meselâ, kölelik, derebeylik vb. gibi) ilga edip topluluğun alışkın olduğu gelenek ve göreneklere karışmaması, hep gerçekçilik vasfının tecellileri idi».

Hoca, kendine has bir düşünce ve onun uygulanmasından ibaret ahlâkî davranışları ile Türk'ün, diğer topluluklardan ayrılan bir başka vasfını da «mâneviyatçı» olmasına bağlamakta idi: «İnançları arasında kâinatın tek bir ulu varlık (Gök Tanrı) tarafından yaratıldığı, bu kudretin benzeri olmayan, her yerde hâzır-nâzır bulunması eyi halleri mükkâfatlandırır, kaadir-i mutlak bir güç olduğu itikadını baş-

ta geliyordu. Hattâ Türklerde hükümdarlık etme yetkisi ile birlikte idare kabiliyeti de (kut) onun tarafından başlanmakta idi».

Kafesoğlu hoca kalbinde yaşattığı vatan ve millet sevgisini yetiştirdiği binlerce öğrencisine aşıl原因 ve kaleme aldığı yazılarında Türklük sevgisini işleyen ender kişilerden biri olarak temayüz etmiştir. Nitekim ele aldığı konuları «his» ederek yazar, ama bunun yanında da asla «hissî» olarak kalem oynatmazdı. Tarihî gerçekler ne ise aynen verilmesini isterdi ve «Tarih tekerrür etmiyeceğine» göre, geçmiş olaylar hakkında ne yerinmemiz ne de gocunmamız gerekir derdi. Bunun yanında, bazan o an vesika bulamadığı bir konuda tahmini olarak yazdığı bazı mes'elelerin daha sonra temin ettiği kaynak mahiyetindeki eserlerde, kendi fikrini teyid edici notları bulması hocayı çocuklar gibi sevindirir ve «demek ki yanılmamışım» derdi. Buna mukabil, daha önceki tahmin ettiği hususların doğru çıkarmaması hâlinde de, ilk görüşünde ısrar etmez ve «vaktiyle böyle düşünmüştüm ama doğrusu bu şekilde imiş» demek suretiyle açık yüreklilik göstermekten kaçınmazdı. Bununla beraber, her zaman rahmetle andığı hocası tanınmış türkolog F. Köprülü'den naklen, talebelerine «bir tarihçi olarak, sonucunu bilmediğiniz bir konuda kesin konuşmayın ve yazmayın» tavsiyesinde bulunurdu. Ancak, bu gibi hâllerde cümlelerinizin sonunu şu şekillerde bağlayabilirsiniz derdi: «Tahmin edilmektedir», «söylenmektedir», «görünmektedir», «ileri sürülmektedir» gibi. Bu şekilde sorumluluğu hem sizden önce yazana bırakmış olursunuz, hem de bir noktada iştirak etmiş hissini vermiş bulunursunuz derdi.

Hoca, kendisine tevdi edilen vazifeleri ciddiyetle ele alır ve zamanında yerine getirirdi. Şimdiye kadar hiç bir dersini kaçırmadığına şahid olduğum hoca, bu yönleri ile de bizlere örnek olmuştur. Hattâ 12 Eylül 1980 öncesinin o tehlikeli günlerinde dahi derslerine devam eden bir kaç kişiden biri idi.

Hoca, sadece ilim adamı olarak değil, aynı zamanda değerli görüşleri ile Türk fikir hayatına yön vermiş müstesna bir şahsiyet idi. Türk milletinin lâyıık olduğu şanlı ve şerefli mevkie yükselmesi hususunda elinden gelen her gayreti gösterir, hattâ müstakbel tehlikeleri zaman zaman devleti yöneten idarecilere ve umumî efkara bildirerek üzerine düşen vazifeyi yerine getirirdi. «Vatan, millet, dev-

let» üçgeni üzerinde âdeta titreyen hoca, hak bildiği yoldan asla ayrılmamış ve hiç bir zaman bu millî dâvalarda taviz vermemiştir.

Rahmetli hocam, sohbetlerinde, konferanslarında veya derslerinde ele aldığı mevzuyu en ince noktasına kadar anlatır, sorulan sualleri de en iyi şekilde cevaplandırır. Hemen herkesin ifade ettiği gibi, hocanın derslerinde heyecanlanmamak ve o eski tarihi günlerin haşmetini his etmemek mümkün değildi.

Hocanın en büyük zevki çalışmak idi. Çalışınca kendimi çok daha dinlenmiş his ediyorum derdi. Hasta yatağında dahi kendisini birşeyler okurken görmek mümkün idi. Hoca, tarih ilminin ilk adımı sayılan çok iyi bir «bibliyoğrafya» bilgisine sahipti. Bunun için yurt içinde ve yurt dışında neşredilen yayınları günü gününe tâkip eder ve bunlardan faydalanırdı. Mesleğinde otoriter bir ilim adamı olarak tanınması bu bibliyoğrafya bilgisinden ileri geliyordu. Ayrıca tarihimizin ve kültürümüzün bilinmeyen ve yanlış anlaşılan noktalarını belgelere dayandırarak açıklığa kavuşturması Kafesoğlu'nun Türk töresini, devlet kuruculuğunu bilmesine bağlı idi.

Hoca, bir cümle kurabilmek için konuşmadan önce iyice düşünmek gerektiğini ihtar eden ve bu hususiyeti ile diğer dillerden ayrılan Türkçe'yi daima özne + nesne + fiil tertibi ile çok iyi kullanmasını bilirdi. Bu özelliği dolayısıyla de fikirlerini usta bir dilci gibi ifade eder, okuyucuyu da sıkmazdı.

Kafesoğlu hoca, Tefenninin «tütüncüler» âilesinden Müzeyyen hanım ile evlenmiş ve 2'si kız 1'i oğlan 3 evlât sahibi olmuştur: Cumhur, Gülnur ve Celâleddin.

ESERLERİ

İlmî hayatına daha asistanlık görevine başlamadan adım atan Kafesoğlu, yazdığı kitap ve makalelerinde Türk tarihinin bilinmeyen mes'elelerini ele almış idi. Türk tarih ve kültürünün iyi anlaşılması için, araştırmacıların tarihimizi bir bütün olarak değerlendirmesini isterdi. Bu şekilde hareket edilmediği takdirde, çok önemli konularda eksik ve hatalı sonuçların ortaya çıktığına dikkati çeken hoca, Türk tarihinin Osmanlı devresi ile meşgul olanların Selçuklu ve İslâm ön-

cesi Türk tarih ve kültürünü de iyi bilmesi gerektiğine inanır, keza tarihimizin başlangıç kısmı üzerinde çalışanların da bilhassa kültür mevzuularında günümüze kadar meseleleri birbirine bağlayarak getirmesini arzu ederdi.

Kafesoğlu'nun çalışmalarını iki ana noktada toplamak mümkündür : 1 - İlmî dergilerde yayınlanan ilmî makale ve kitapları. 2 - Kültür konularını ihtiva eden fikrî yazıları.

1 — İlmî hüviyeti: Mesleğinin ilk 15 yılını Selçuklu devri Türk tarihi meselelerine hasreden Kafesoğlu, ömrünün son 25 yılından fazlasını, talebeliğinden beri büyük merak duyduğu islâmiyet öncesi Türk tarih ve kültürü mevzuularına vermiştir. Ele aldığı konuları eldeki mevcut bütün kaynakların da yardımıyla bir terkiib süzgecinden geçirerek değerlendirdi. Bu itibarla Türk tarihinin ana meseleleri üzerindeki konuları gece-gündüz demeden bir mimar dehası ile işleye işleye sağlam temeller üzerine binâ etmeye muvaffak olmuştur. Bundan sonra araştırmacılara düşecek görev, kurulan bu binanın eksik görülen taraflarını ikmâl etmeğe çalışmak olmalıdır.

Kafesoğlu, aşağı yukarı 4000 yıllık bir millet olarak kendimize has bir millî kültürümüzün bulunduğunu ve «tarihîlik» vasfı ile de diğer milletlerin kültürlerinden üstün bir hüviyete sahip olduğu fikrinde idi. Bu noktadan hareket ederek hocanın Türk ilmine verdiği emeği şöyle özetlemek mümkündür: Doğu Anadolu'ya 1015-1021 yılları arasında vuku bulan ilk Selçuklu akınını isbat etmiş; Moğolların Türk oldukları iddiasını çürütmüş; ilk defa derli toplu bir Selçuklular ile Harezmsahlara devleti tarihini ortaya çıkarmış; XII. asra kadar Türklerin İstanbul muhasaralarını tesbit etmiş; «Türk» ve «Türkmen» adının mânasını, mâhiyetini belirtmiş; Batılılardan aynen aldığımız «Çağ sisteminin» Türk tarihine uymadığını izah ederek, Üniversitelerimizde hâlen de tatbik edilen eğitim ve öğretimin yanlış olduğunu ikaz etmiş ve Tarih öğretiminde yeni bir plân teklif etmiş; Türk kültürü içerisinde «adâlet» ve «kanun» mevzuularını aydınlatması bakımından elimizde mevcut en kıymetli kaynak durumunda bulunan ve islâm medeniyeti çevresindeki Türk topluluklarının siyâsî-içtimâî bünyesini gözler önüne seren ve eski Türk geleneklerini de belirlemesi bakımından çok mühim bir devrin «aynası» olarak kabûl edilen Yusuf Has Hacib'in «*Kutadgu-Bilig*» adlı eserini en mükemmel şekilde değerlendirmiş; şimdiye kadar doğru ola-

rak bilinen «eski Türklerin dini şamanizm idi» fikrinin yanlışlığını göstermiş ve eski Türklerin «*Gök Tanrı*» itikadında olduklarını, kaynak eserlere istinad etmek suretiyle açıklığa kavuşturmuş; buna paralel olarak eski Türk Gök Tanrı inancı ile İslâm'ın ilâhî itikadları arasındaki benzerlikleri tek tek tesbit etmiş; Selçuklu çağındaki İzmir Türk bey'inin adının «Çaka» değil de «Çakan» olması gerektiğini belirtmiş; Anadolu Selçuklu devletinin hangi tarihte kurulduğu keşmekeşine son vererek doğrusunu göstermiş; Cumhurbaşkanlığı forsun da 16 yıldız ile simgelenen Türk devlet sayısının ve amblemlerinin eksik, hâtalı ve yanlış olduğunu her yerde haykırmış; Atatürk ilkelerini tarihî temeller üzerine oturtmuş; yanlış kullanılan kültür kelimelerinden bazılarının (ulus, yasa, kurultay vb.) Türkçe olmadıklarını göstermiş; en son yazdığı «*Türk Millî Kültürü*» adlı eseri ile de Türk kültürünün ölümsüzlüğünü belgelemiştir.

2 — Bilindiği üzere, ilmî çalışmaları yanında Kafesoğlu'nun kültür mevzuularını işleyen fikrî yazıları, memleketimizde birkaç neslin yetişmesinde rehberlik vazifesi görmüş ve Hoca'yı da haklı bir şöhretin doruğuna yükseltmiştir. Ülkemizde «milliyetçilik» fikrinin en büyük savunucusu idi. Türk milliyetçiliğinin ilmî esaslar üzerine oturtularak, sistemleştirilip yaygınlaştırılması en büyük arzularından biri olmuştur. Vaktiyle «*Türk dilini koruyan, Türk seciye ve ahlâkını yükselten, Türk düşüncesinin ilmî ve fikrî, edebî, felsefî ve teknik sahalarında imkânlarını zenginleştiren, islâmîyeti muhterem tutan, dünya Türklüğünün istiklâl, hürriyet, refah ve saadeti için çalışan insan*» olarak tavsif ettiği Türk milliyetçisinin bu hususiyetlerini hocanın şahsında görmek, anlamak mümkün idi.

Kafesoğlu'nun sayısız eserleri içinde en önemli sırayı alan makaleleri hiç şüphesiz kültürümüzü yakından ilgilendiren eserleridir. Bilhassa «Türk Kültürü» Dergisinde neşredilen yazıları ülke çapında büyük alâka toplamış idi. Hattâ bu yazıların bir kısmı bir araya getirilerek «*Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*» adı altında toplanmış ve iki defa basılmıştır. Bugün her Türk milliyetçisinin rehberi sayabileceğimiz bu eser, millî kültüre yapılan en büyük hizmetlerden biri olarak kabûl edilmektedir. Daha sonra bu konuları takviye edici niteliğindeki yazıları da, ülkemiz üzerinde dolaşan karabulutları gözler önüne sermesi bakımından dikkate değer ikaz mâhiyetindeki görüşlerini aksettirir.

ESERLERİ *

1942

- *Türkçülüğün Tarihçesi*, bk. L. Rásonyi, Dünya Tarihinde Türklük, Ankara, 1942, s. 221-238.

1943

- *Dünya Tarihinde Türklük*, Millet Mecmuası, sayı 11, İstanbul, 1943, s. 348-350.

1945

- *Ahlat*, Akşam Gazetesi, 20 Ekim 1945.

1946

- *Türk Tarihinde Mukaddes Yurd Telâkkisi*, Cumhuriyet Gazetesi, 3 Ocak 1946.
— *Gürcü İddialarının Tarih Karşısında Muhakemesi*, Jeopolitik, İstanbul, 1946, s. 25-28.
— *Ahlat Araştırma Enstitüsü*, İş Mecmuası, XII, sayı 57, İstanbul, 1946, s. 5-9.

1949

- *Ahlat Çevresinde 1945 de Yapılan Tarihî ve Arkeolojik Tetkik Seyahati Raporu*, Tarih Dergisi, sayı 1, İstanbul, 1949, s. 167-200.
— *Macaristan Tarihi* (F. Eckhart'dan Macarcadan terc.), Ankara, 1949, Türk Tarih Kurumu Yayını, XIII + 316 s.

* İşaretli makaleler, Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Bilgi Mecmuasının neşriyat müdürlüğünü fiilen idare ettiği zamanlarda yazdığı, fakat imzası yerine Bilgi imzasını kullandığı makalelerdir.

1950

- *İbn Arabşah*, İA, V/2, 1950, s. 698-701.
- *İbn Battuta*, İA, V/2, 1950, s. 708-711.
- *İbn Dokmak*, İA, V/2, 1950, s. 723-724.

1951

- *Yıltavar Unvanı* (K. Czeglédy'den Macarcadan terc.), TM, IX, İstanbul, 1951, s. 179-187.
- /Kitap tanıtımı/, B. Szász, *A Húnok története, Attila nagykirály*, TM, IX, İstanbul, 1951, s. 189-198.

1952

- *Kalkaşandı*, İA, VI, 1952, s. 134-139.
- *Kansuh Gavri* (ikmal), İA, VI, 1952, s. 162-165.

1953

- *Fetih ve Biz*, Türkiye Dergisi, 30 Mayıs 1953.
- *Yıkılan İstanbul*, Türkiye Dergisi, 20 Haziran 1953.
- *Bizim İstanbul*, Türkiye Dergisi, 27 Haziran 1953.
- *Bir Mukayese*, İstanbul Dergisi, sayı 2, Aralık, 1953, s. 18-19.
- *Doğu Anadolu'ya İlk Selçuklu Akını (1015-1021) ve Tarihî Ehemmiyeti*, F. Köprülü Armağanı, İstanbul, 1953, s. 259-274.
- *Türk Tarihinde Moğollar ve Cengiz Meselesi*, TD, sayı 8, 1953, s. 105-136.
- *Sultan Melikşah Devrinde Büyük Selçuklu İmparatorluğu*, İstanbul, 1953, İst. Üni. Ed. Fak. Yayınları.

1954

- *Tarih 1954*, İstanbul Dergisi, sayı 4, Şubat, 1954, s. 5-6.
- *Hakikat Karşısında*, İstanbul Dergisi, sayı 5, Mart, 1954, s. 16-17.
- *Türk Şiiri*, İstanbul Dergisi, sayı 6, Nisan, 1954, s. 10-12.
- *Kavurd*, İA, VI, 1954, s. 456-459.

- *Türkiye ve Câmi-ül Ezher Medresesi*, Türk Düşüncesi Mecmuası, Nisan, I, sayı 5, 1954, s. 377-379.
- *Remzi Oğuz Arık*, Dünya Gazetesi, 10 Nisan 1954.
- *Remzi Oğuz Arık İçin*, İstanbul Dergisi, sayı 7, Mayıs, 1954, s. 12.
- *Süleymaniye - Ayasofya*, İstanbul Dergisi, sayı 7, Mayıs, 1954, s. 18-19.
- *Yıldönümü (Dandanakan Savaşı)*, İstanbul Dergisi, sayı 8, Haziran, 1954, s. 20-21.
- *Anadolu'nun Sesi*, İstanbul Dergisi, sayı 9, Temmuz, 1954, s. 11-12.
- *İki 26 Ağustos*, İstanbul Dergisi, sayı 10, Ağustos, 1954, s. 20-21.
- *Gerçeklerimizden Biri*, İstanbul Dergisi, sayı 11, Eylül, 1954, s. 14-15.
- *Bizim Üniversiteler*, Bilgi, sayı 89, Eylül, İstanbul, 1954, s. 14.
- *Müneverin Vazifesi*, İstanbul Dergisi, sayı 12, Ekim, 1954, s. 17-18.
- *Bir Devrin Tarihi*, Prof. Ahmet Ateş'in Yayınladığı *Mevlid Mü-nasebetiyle*, İstanbul Dergisi, sayı 13, Kasım, 1954, s. 19-20.
- *Cambazhane Arslanı*, İstanbul Dergisi, sayı 14, Aralık, 1954, s. 16-17.
- *Alâüddin Keykubat III.*, İA, VI, 1954, s. 662-663.

1955

- *Millet Olma Yolunda*, İstanbul Dergisi, II, sayı 1, Ocak, 1955, s. 17-18.
- *İmlâ Keşmekeşi*, Bilgi, sayı 94, Şubat, 1955, s. 7-8.
- *Garplışmanın Neresindeyiz?*, İstanbul Dergisi, II, sayı 3, Mart, 1955, s. 18-21.
- *İki Çeşit Medeniyet Anlayışı*, İstanbul Dergisi, II, sayı 5, Mayıs, 1955, s. 20-21.
- *Eski Türk Medeniyetinin Tarihi Rolü*, İstanbul Dergisi, II, sayı 6, Haziran, 1955, s. 22-23.
- *Tarih Üzerine Soruşturmalar (Anket)*, Yeni Ufuklar Mecmuası, İstanbul, 1955, s. 9-11.
- *Eski Türk Hukuku*, İstanbul Dergisi, II, sayı 7, Temmuz, 1955, s. 18-19.

- *Fatih ve Millî Birlik*, Türk Yurdu, sayı 246, Temmuz, 1955, s. 28-30.
- *Yabancı Gözü ile Türkler*, Türk Yurdu, sayı 247, Ağustos, 1955, s. 99-101.
- *Ataç'a Bir «İlinç Yanıt»*, Yeni Ufuklar Mecmuası, Ağustos, 1955, s. 105.
- *Türk Kadını*, İstanbul Dergisi, II, sayı 8, Ağustos, 1955, s. 11-12.
- *Türklerde Sanat*, İstanbul Dergisi, II, sayı 9, Eylül, 1955, s. 14-16.
- *Eski Türklerde Şehir Hayatı*, İstanbul Dergisi, II, sayı 10, Ekim, 1955, s. 17-19.
- *Selçuklu Tarihinin Meseleleri*, Belleten, XIX, sayı 76, Ankara, 1955, s. 463-489.
- *Tuhaf Bir Zihniyet*, Türk Yurdu, sayı 250, Kasım, 1955, s. 343-345.
- *Eski Türklerde Yerleşik Hayat*, İstanbul Dergisi, II, Kasım, 1955, s. 11-13.
- *Eski Türklerde Milliyet Fikri*, İstanbul Dergisi, II, sayı 12, Aralık, 1955, s. 18-20.
- *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, Türk Yurdu, sayı 251, Aralık, 1955, s. 421-423.
- *Kök-Börü*, İA, VI, 1955, s. 885-892.
- *Kutbeddin Muhammed Harezşah*, İA, VI, 1955, s. 1048-1049.
- *Kuteybe* (Tadil ve İkmâl), İA, VI, 1955, s. 1051-1052.
- *Kür Boga*, İA, VI, 1955, s. 1084-1086.
- *Büyük Selçuklu Veziri Nizâmü'l-Mülk'ün Eseri. Siyâsetnâme ve Türkçe Tercümesi*, TM, XII, İstanbul, 1955, s. 231-256.
- *Selçuklu Ailesinin Menşei Hakkında*, İstanbul, 1955 (Kitap).

1956

- *Türkler ve Din*, İstanbul Dergisi, III, sayı 1, Ocak, 1956, s. 15-16.
- *Türkler, Moğollar ve Cengiz'in Milliyeti*, Türk Yurdu, sayı 252, Ocak, 1956, s. 505-508.
- *Nişin Bir Umumî Türk Tarihi Yazılmıyor* (Anket), Galeri Dergisi, Şubat, 1956, s. 9-10.

- *Türkler ve İslâmlık*, İstanbul Dergisi, III. sayı 2, Şubat, 1956, s. 22-23.
- *Cengiz Türk müdür?*, Türk Yurdu, sayı 253, Şubat, 1956, s. 583-586.
- *Gençlik Hakkı*, Türk Yurdu, sayı 256, Mayıs, 1956, s. 829-830.
- *Türk Tarihinin Üç Büyük Şahsiyeti* (Anket), Ocak Gazetesi, 4 Mayıs 1956.
- *Türk Tarihinde Laiklik*, İstanbul Dergisi, III, sayı 6, Haziran, 1956, s. 19-20.
- *Bir Açıklama* (x), Bilgi, sayı 111-112, Haziran-Temmuz, 1956, s. 3.
- *Türkiye Muallimler Birliği, Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu Kongresinde* (x), Bilgi, sayı 111-112, Haziran-Temmuz, 1956, s. 10-11.
- *İlim Ahlâkı*, Türk Yurdu, Temmuz, sayı 258, 1956, s. 23-24.
- *Batı Medeniyeti ve Türkler*, İstanbul Dergisi, III, sayı 8, Ağustos, 1956, s. 22-23.
- *Kongrelerimiz ve Matbuat* (x), Bilgi, sayı 113-114, Ağustos-Eylül, 1956, s. 3, 20.
- *Dünya Müzeler Haftası ve Türkiye Müzeleri* (x), Bilgi, sayı 115, Ekim, 1956, s. 3.
- *Atatürk İçin*, Türk Yurdu, sayı 262, Kasım, 1956, s. 321-322.
- *Atatürk Ne İstiyordu ?* (x), Bilgi, sayı 116, Kasım, 1956, s. 3.
- *Prof. A. Gabriel ve Türk Sanat Âbideleri*, Bilgi, sayı 116, Kasım 1956, s. 7-8, 18.
- *Ölümünün 683. Yıldönümü Münasebetiyle Mevlâna Celâleddin* (x), Bilgi, sayı 117, Aralık, 1956, s. 3.
- *Bir Tenkide Cevap* (Fr.), Journal Asiatique, VIII, Paris, 1956, s. 129-134.
- *Büyük Selçuklu İmparatorluğunun Dünya Tarihindeki Rolü*, V. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1956, s. 267-278.
- *Kalkaşandî'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Meâsirü'l-İnâfe*, TD, sayı 11-12, İstanbul, 1956, s. 99-104.
- *Prof. Dr. B. Spuler'in Konferansları*, TD, sayı 11-12, 1956, s. 230-233.

- *Mahmud Gaznevî*, İA, VII, 1956, s. 173-183 (Ayrıca Türk Ansiklopedisi, Cilt 23, Ankara, 1976, s. 175-180 de de yayınlanmıştır).
- *Malazgirt Muharebesi*, İA, VII, 1956, s. 242-248.
- *Mecd-ül-Mülk Kummâ*, İA, VII, 1956, s. 432-433.
- *Harezmsahlar Devleti Tarihi (1092-1220)*, Ankara, 1956, 1984². Türk Tarih Kurumu Yayınları no.

1957

- *İnkılâplarımız* (x), Bilgi, sayı 118, Ocak, 1957, s. 3-4.
- *VI. Maarif Şûrası* (x), Bilgi, sayı 120, Mart, 1957, s. 3.
- *11. Yıla Girerken* (x), Bilgi, sayı 121, Nisan, 1957, s. 3.
- *Fatih ve İstanbul'un Fethi* (x), Bilgi, sayı 122, Mayıs, 1957, s. 3.
- *Mülteci Macar Meslektaşlara Yardım* (x), Bilgi, sayı 123, Haziran, 1957, s. 3, 13.
- *Dünya Öğretim Mesleği Teşekkülleri Konfederasyonunun VI. Kongresi*, Bilgi, sayı 126-127, Eylül-Ekim, 1957, s. 3, 6.
- *Ölümünün 300. Yıldönümü Münasebetiyle: Kâtip Çelebi* (x), Bilgi, sayı 128, Kasım, 1957, s. 3.
- *XII. Asra Kadar Türklerin İstanbul Muhasaraları*, İstanbul Enstitüsü Dergisi, III, 1957, s. 1-16.
- *Melikşah*, İA, VII, 1957, s. 665-673.
- *Türkler ve Medeniyet*, İstanbul, 1957, İstanbul Yayınları: no. 11, 104 s.

1958

- *Türkmen Adı Mânası ve Mahiyeti*, J. Deny Armağanı, Ankara, 1958, s. 121-133 (Aynı yazı Kardeşlik Dergisi, Bağdad, sayı 7-8, Kasım-Aralık, 1970, s. 18-19, sayı 9-10, Ocak-Şubat, 1971, s. 23-25, sayı 11, Mart, 1971, s. 14-16'da da Türkçe eski harflerle yayınlanmıştır).
- *A propos du nom Turkmén* (Fr.), Oriens, IX, 1-2, Leiden, 1958, s. 146-150.
- *Selçuk'un Oğulları ve Torunları*, TM, XIII, İstanbul, 1958, s. 117-130.

1959

- *Türk Medeniyeti ve Batıya Tesirleri*, Türk Yurdu, sayı 271, Mart, 1959 s. 20-22 (Aynı yazı ARMAĞAN 1958-1959 /Maarif Vekaleti Yayını/, İstanbul, 1959, s. 103-111'de iktibas edilmiştir).
- *Dünya Tarihinde İstanbul'un Fethi*, Türk Yurdu, sayı 274, Haziran, 1959, s. 16-17.
- *Arapların ve Türklerin İstanbul Seferleri* (İstanbul Maddesi içerisinde), İA, V/2, 1959, s. 1173-1180.
- *Malazgirt Meydan Muharebesi*, Türk Yurdu, sayı 276, Ağustos, 1959, s. 16-19.
- *Selçuklular ve İslâm Dünyası*, Türk Yurdu, sayı 279, Aralık, 1959, s. 13-14.
- *Malazgirt Meydan Muharebesi*, Erzurum, 1959 (Kitap. Atatürk Üniversitesi Yayını).

1960

- *Ne Kara Kuvvet Ne Beyaz Taassup*, Türk Yurdu, sayı 287, Ağustos, 1960, s. 23-24.
- *Orta Çağ Türk-İslâm Dünyasında İlim ve Batıya Tesirleri*, Türk Yurdu, sayı 290, Kasım, 1960, s. 17-21.

1962

- *Bir Yıl Dönümü*, Türk Kültürü, sayı 1, Kasım, 1962, s. 29-32.
- *Tarihin Işığında Türk Milliyetçiliği*, Türk Kültürü, sayı 2, Aralık, 1962, s. 1-5.
- *Nizâmü'l-Mülk*, İA, IX, 1962, s. 329-333.
- *Ali Şîr Nevaî Devri Tarihine Bir Bakış: Ali Şîr Nevaî Hayatı, Eserleri*, İstanbul, 1962, s. 18-26 (Doğu Türkistan Göç. Cem. Neşri).

1963

- *Rebîb-üd-Devle*, İA, IX, 1963, s. 656-657.
- *Tarihin Işığında Millet Atatürk Beraberliği*, Türk Kültürü, sayı 4, Şubat, 1963, s. 1-4.

- *Kültür Milliyetçiliği*, Türk Kültürü, sayı 5, Mart, 1963, s. 1-5.
- *Milliyetçiliğin Yanlış Tefsirleri*, Türk Kültürü, sayı 7, Mayıs, 1963, s. 1-5.
- *Bütün Türklük*, Türk Kültürü, sayı 8, Haziran, 1963, s. 1-4.
- *Türk Dil Kurultayı Dolayısıyla: Türkçenin Yarını*, Türk Kültürü, sayı 9, Temmuz, 1963, s. 1-3.
- *Büyük Dâvamız*, Türk Kültürü, sayı 12, Ekim, 1963, s. 1-4.
- *Atatürk ve Atatürkçülük*, Türk Kültürü, sayı 13, Kasım, 1963, s. 5-8.
- *Tarih İlmî ve Bizde Tarihçilik*, TD, sayı 17-18, 1963, s. 1-16.

1964

- *Türk Milletinin Medeniyet Yolu*, Türk Kültürü, sayı 15, Ocak, 1964, s. 1-5.
- *Kıbrıs Faciası ve Tarih*, Türk Kültürü, sayı 16, Şubat, 1964, s. 2-4.
- *Bir Millî Kültür Siyasetine İhtiyacımız Var mıdır ?*, Türk Kültürü, sayı 18, Nisan, 1964, s. 3-6.
- *Millet Anlaşmaz ve Azerbaycan*, Türk Kültürü, sayı 19, Mayıs, 1964, s. 6-9.
- *Milliyetçiliğin İlmî Temelleri*, Türk Kültürü, sayı 20, Haziran, 1964, s. 2-7.
- *Esaret ve İstiklâl*, Türk Kültürü, sayı 21, Temmuz, 1964, s. 3-5.
- *Türk Ordusu*, Türk Kültürü, sayı 22, Ağustos, 1964, s. 7-10.
- *Ölümünün 40. Yıl Dönümü Münasebetiyle Ziya Gökalp*, Türk Kültürü, sayı 24, Ekim, 1964, s. 7-9.
- *Bir Türk Kültürü Yok müdür ?*, Türk Kültürü, sayı 25, Kasım, 1964, s. 5-9.
- *Üniversite Tarih Öğreniminde Yeni Bir Plân*, TD, sayı 19, 1964, s. 1-14. (Diğer bir neşri için bk. «Türk Tarihinde Çağlar Mes'ele-si», Türk Kültürü, sayı 254, Haziran, 1984, s. 343-354).
- *Orta Çağın Türk Asıllı Tarihçileri: Aynî*, Türk Kültürü Araştırmaları, I, Sayı 1, Ankara, 1964, s. 54-58.
- *Orta Çağın Türk Asıllı Tarihçileri: 2 Zehebî*, Türk Kültürü Araştırmaları, I, sayı 2, s. 191-196. (Aynı yazı Kardaşlık Dergisi,

Bağdad, sayı 12, Nisan, 1972, s. 1-3, 20'de Arapçaya tercüme edilerek yayınlanmıştır).

— *Saburlar* (ikmâl), İA, X, 1964, s. 136-138.

1965

- *Türk Kültürünün Özellikleri*, «Türklük Ülküsünün Yılmaz Müdafii Merhum Reşid Rahmeti Arat'ın Hâtırasına», Türk Kültürü, sayı 27, Ocak, 1965, s. 41-44.
- *Bir Gençlik Meselemiz Var: Gençlik Buhranı*, Yeni İstanbul Gazetesi, 30 Haziran 1965.
- *Bir Gençlik Meselemiz Var: Gençlik Buhranı, En Mühim Mesele*, Yeni İstanbul Gazetesi, 1 Temmuz 1965.
- *Türk Zaferleri*, Türk Kültürü, sayı 34, Ağustos, 1965, s. 10-13. (Aynı yazı Türk Kültürü, sayı 256, Ağustos 1984, s. 1-4 de tekrar yayınlanmıştır).
- *II. Kılıç Arslan Bizans'ı Nasıl Dize Getirdi*, Hayat Tarih Mecmuası, sayı 6, 1965, s. 13-17.
- *Millî Siyaset*, Türk Kültürü, sayı 35, Eylül, 1965, s. 4-7.
- *Danimarka'da Toplanan Tarih Kongresi*, Türk Kültürü, sayı 36, Ekim, 1965, s. 117-118.
- *Atatürkçülükte Tarihî Gerçek*, Türk Kültürü, sayı 37, Kasım, 1965, s. 5-8. (Aynı yazı Gençlikte Hamle, sayı 114, Nisan, 1973, s. 18-19, 34 ve tekrar Aynı Derginin sayı 140, Haziran, 1975, s. 18-20'de iki defa daha yayınlanmıştır. Ayrıca önemine binaen yeniden yayınlanmıştır, bk. Türk Kültürü, sayı 271, Kasım, 1985, s. 2-5).
- *Sadaka (Sadaka B. Mansûr)*, İA, X, 1965 (İkmâl), s. 24-25.
- *Selçuklular*, İA. X, 1964-1965, s. 353-416.
- /Kitap Tanıtımı/, Prof. Dr. O. Turan, *Selçuklular Tarihi ve İslâm-Türk Medeniyeti*, Ankara, 1965, bk. TD, sayı 20, 1965, s. 171-188.
- *Millî Varlık ve Gayelerimiz Bakımından Türk Tarih ve Kültürünün Ehemmiyeti*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Konferanslar, I, Ankara, 1965, s. 42-49.

- *Türkiye'de İlimin Millileşmesi Lazımdır* (Mülakat), Hayat Tarih Mecmuası, sayı 7, Ağustos, 1965, s. 25-28.
- *Is there no Turkish Culture ?*, Cultura Turcica, II, Ankara, 1965 (TKAE yayını), s. 131-136.

1966

- *Devlet Siyasetimizde Milliyetçilik*, Türk Kültürü, sayı 39, Ocak, 1966, s. 1-4.
- *Türkiye'de Millî Eğitim ve Meseleleri*, Türk Kültürü, sayı 40, Şubat, 1966, s. 1-4.
- *Gençlik Meselesi, Türkiye'de Gençlik Buhramı*, İstanbul, 1966, s. 9-18 (M.T.T.B. Ed. Fak. Talebe Derneği Yayını).
- *19 Mayıs'ın Işığında Türk Gençliğinin Vazifesi*, Türk Kültürü, sayı 43, Mayıs, 1966, s. 1-4.
- *Türk Milliyetçiliğinde Zafere Doğru*, Türk Kültürü, sayı 44, Haziran, 1966, s. 10-12.
- *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*, Ankara, 1966, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, nr: 17, 208 s. (Genişletilmiş 2. Baskı: 1000 Temel Eser, Nu: 22, İstanbul, 1970, 284 s.).
- *Kaybettiğimiz Değer ve Hazin Bir Gerçek*, Türk Kültürü, sayı 45, Temmuz, 1966, s. 8-10.
- *Türk Ordusunun Tarihi*, Türk Kültürü, sayı 46, Ağustos, 1966, s. 5-8.
- *Ziya Gökalp'in Ebedî Hâtırasına «Türk Milliyetçiliği ve Türk Dili»*, Türk Kültürü, sayı 48, Ekim, 1966, s. 5-8.
- *Hakikat Yolu*, Türk Kültürü, sayı 49, Kasım, 1966, s. 5-9.
- *Selçuklu Tarihi Meselelerine Toplu Bir Bakış*, Belleten, XXX/119, 1966, s. 467-479.
- *Tarihte «Türk» Adı*, R.R. Arat İçin, Ankara, 1966, s. 306-319.

1967

- *Milliyetçilik ve İktisat*, Türk Kültürü, sayı 51, Ocak, 1967, s. 1-6.
- *Milliyetçilik ve İdeoloji*, Türk Kültürü, sayı 52, Şubat, 1967, s. 1-7.

- *Sübaşı* (Tâdil ve İkmâl), İA, XI, 1967, s. 78-79.
- *Milliyetçilikte Şahsiyet*, Türk Kültürü, sayı 54, Nisan, 1967, 1-4.
- *Milliyetçilikte İhtilâl Görüşü*, Türk Kültürü, sayı 55 Mayıs, 1967, s. 1-5.
- *Ne Diyorlar ?* (röportaj), Millî Işık, sayı 1, Mayıs, 1967, s. 9-10.
- *Türk Milliyetçilik Nedir?* Türk Kültürü, sayı 58, Ağustos, 1967, s. 1-15.
- *Atatürk ve Türk Devleti*, Türk Kültürü, sayı 61, Kasım, 1967, s. 8-11.

1968

- *Türk Kültürünün Özellikleri*, Millî Işık, sayı 12, Nisan, 1968, s. 1-5.
- *Türkiye'de İlmî Millileştirme Mes'elesi*, Türk Kültürü, sayı 65, Mart, 1968, s. 2-5.
- *Türkiye'de Gençlik Buhranı*, Türk Kültürü, sayı 72, Ekim, 1968, s. 1-5.
- *Türk Genci Dikkat*, TMTF. Açılış, 1968-1969.

1969

- II. Milliyetçiler İlmî Seminerinin Açılış Konuşması: *Milliyetçi Türkiyeye Doğru*, İstanbul, 1969, s. 17-22.
- *Öğretmen Meselesi*, Millî Işık, sayı 23, Mart, 1969, s. 30-31.
- *Türk Milleti ve Tarih İçindeki Yeri*, Büyük Türkiye Mecmuası, 1969 (TMTF), s. 11-13.
- *Kültür Nedir ?*, Türk Kültürü, sayı 77, Mart, 1969, s. 15-18.
- *Millî Kültürün Kudreti*, Türk Kültürü, sayı 79, Mayıs, 1969, s. 1-4.
- *Ordunun Vazifesi*, Türk Kültürü, sayı 82, Ağustos, 1969, s. 1-4.
- *Demokraside Soysuzlaşma ve Milliyetçilik*, Türk Kültürü, sayı 85, Kasım, 1969, s. 11-14.

1970

- *Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın Ardından*, Millî Işık, sayı 40, Ağustos, 1970, s. 16.

- *Milliyetçilik ve Âile*, Türk Kültürü, sayı 88, Şubat, 1970, s. 1-3.
- *Hümanizm ve Milliyetçilik*, Türk Kültürü, sayı 89, Mart, 1970, s. 1-5.
- *Rahmetli Cafer Bey*, Emel Mecmuası, Nisan, İstanbul, 1970, s. 13.
- *Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*, TED, sayı 1, 1970, s. 1-38.
- *Türkiye Vatandaşımız*, TMT Federasyonu Dergisi, Kasım, 1970.
- *Türk Aydınlar Ocağının Açılış Konuşması*, Millî Işık, sayı 44, Aralık, 1970, s. 4.

1971

- *Tekiş, Sihab al-Davla*, İA, XII/1, 1971, s. 135.
- *Tekiş, Ala al-Din M. Harizmsâh*, İA, XII/1, 1971, s. 135-139.
- *Türk Fütûhat Felsefesi ve Malazgirt Muharebesi*, TED, sayı 2, 1971, s. 1-14.
- *Fetih ve Fatih*, Büyük Türkiye, sayı 14, Haziran, 1971, s. 10-11.
- *İbn Dokmak*, Türk Ansiklopedisi, XIX, 1971, s. 491.
- *İbn Arabşah*, Türk Ansiklopedisi, XIX, 1971, s. 491-492.

1972

- *Eski Türk Dini*, TED, sayı 3, İstanbul, 1972, s. 1-34 (Aynı yazı Kardeşlik Dergisi, Bağdad, sayı 7-8, Kasım-Aralık, 1973, s. 18-21, sayı 9, Ocak, 1974, s. 24-25, sayı 10-11, Şubat-Mart, 1974, s. 25-26, sayı 12, Nisan, 1974, s. 24-25'de de Türkçe eski harflerle yayınlanmıştır).
- *Selçuklu Tarihi*, Kültür Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1972, 189 s.
- *el-Fıkr el-İslâmî ve Avrupa Kubeyl en-Nahda*, Kardeşlik Dergisi, Bağdad, sayı 1-2, Mayıs-Haziran, 1972, s. 6-8.

1973

- *Sultan Melihşah*, Kültür Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1973. (Kitap).
- *Türkiye'de Seçuklu Tarihçiliği*, Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan (Edebiyat Fakültesi), İstanbul, 1973, s. 83-92.

- *Sübaşı* (Tâdil ve İkmâl), İA, XI, 1967, s. 78-79.
- *Milliyetçilikte Şahsiyet*, Türk Kültürü, sayı 54, Nisan, 1967, 1-4.
- *Milliyetçilikte İhtilâl Görüşü*, Türk Kültürü, sayı 55 Mayıs, 1967, s. 1-5.
- *Ne Diyorlar ?* (röportaj), Millî Işık, sayı 1, Mayıs, 1967, s. 9-10.
- *Türk Milliyetçilik Nedir?* Türk Kültürü, sayı 58, Ağustos, 1967, s. 1-15.
- *Atatürk ve Türk Devleti*, Türk Kültürü, sayı 61, Kasım, 1967, s. 8-11.

1968

- *Türk Kültürünün Özellikleri*, Millî Işık, sayı 12, Nisan, 1968, s. 1-5.
- *Türkiye'de İlmî Millileştirme Mes'elesi*, Türk Kültürü, sayı 65, Mart, 1968, s. 2-5.
- *Türkiye'de Gençlik Buhranı*, Türk Kültürü, sayı 72, Ekim, 1968, s. 1-5.
- *Türk Genci Dikkat*, TMTF. Açılış, 1968-1969.

1969

- II. Milliyetçiler İlmî Seminerinin Açılış Konuşması: *Milliyetçi Türkiyeye Doğru*, İstanbul, 1969, s. 17-22.
- *Öğretmen Meselesi*, Millî Işık, sayı 23, Mart, 1969, s. 30-31.
- *Türk Milleti ve Tarih İçindeki Yeri*, Büyük Türkiye Mecmuası, 1969 (TMTF), s. 11-13.
- *Kültür Nedir ?*, Türk Kültürü, sayı 77, Mart, 1969, s. 15-18.
- *Millî Kültürün Kudreti*, Türk Kültürü, sayı 79, Mayıs, 1969, s. 1-4.
- *Ordunun Vazifesi*, Türk Kültürü, sayı 82, Ağustos, 1969, s. 1-4.
- *Demokraside Soysuzlaşma ve Milliyetçilik*, Türk Kültürü, sayı 85, Kasım, 1969, s. 11-14.

1970

- *Ord. Prof. Dr. Zeki Velidi Togan'ın Ardından*, Millî Işık, sayı 40, Ağustos, 1970, s. 16.

- *Milliyetçilik ve Aile*, Türk Kültürü, sayı 88, Şubat, 1970, s. 1-3.
- *Hümanizm ve Milliyetçilik*, Türk Kültürü, sayı 89, Mart, 1970, s. 1-5.
- *Rahmetli Cafer Bey*, Emel Mecmuası, Nisan, İstanbul, 1970, s. 13.
- *Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*, TED, sayı 1, 1970, s. 1-38.
- *Türkiye Vatanımız*, TMT Federasyonu Dergisi, Kasım, 1970.
- *Türk Aydınlar Ocağının Açılış Konuşması*, Millî Işık, sayı 44, Aralık, 1970, s. 4.

1971

- *Tekiş, Sihab al-Davla*, İA, XII/1, 1971, s. 135.
- *Tekiş, Ala al-Din M. Harizmşâh*, İA, XII/1, 1971, s. 135-139.
- *Türk Fütûhat Felsefesi ve Malazgirt Muharebesi*, TED, sayı 2, 1971, s. 1-14.
- *Fetih ve Fatih*, Büyük Türkiye, sayı 14, Haziran, 1971, s. 10-11.
- *İbn Dokmak*, Türk Ansiklopedisi, XIX, 1971, s. 491.
- *İbn Arabşâh*, Türk Ansiklopedisi, XIX, 1971, s. 491-492.

1972

- *Eski Türk Dini*, TED, sayı 3, İstanbul, 1972, s. 1-34 (Aynı yazı Kardeşlik Dergisi, Bağdad, sayı 7-8, Kasım-Aralık, 1973, s. 18-21, sayı 9, Ocak, 1974, s. 24-25, sayı 10-11, Şubat-Mart, 1974, s. 25-26, sayı 12, Nisan, 1974, s. 24-25'de de Türkçe eski harflerle yayınlanmıştır).
- *Selçuklu Tarihi*, Kültür Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1972, 189 s.
- *el-Fikr el-İslâmî ve Avrupa Kubeyl en-Nahda*, Kardeşlik Dergisi, Bağdad, sayı 1-2, Mayıs-Haziran, 1972, s. 6-8.

1973

- *Sultan Melihsâh*, Kültür Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1973. (Kitap).
- *Türkiye'de Seçuklu Tarihçiliği*, Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan (Edebiyat Fakültesi), İstanbul, 1973, s. 83-92.

1975

- *Türk Devleti*, Orta Doğu Gazetesi, 11 sayı (21 Ocak - 31 Ocak 1975 arası), 1975.
- *Millî Kültür ve Siyâset*, Türk Kültürü, sayı 157, Kasım, 1975 s. 5-7.

1976

- *Türk Devleti*, N. Atsız Armağanı, İstanbul, 1976, s. 307-353.
- Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 1976 (Bu kitapta şu yazıları bulunmaktadır: *Türk Tarihi: Giriş*, *Asya Türk Devletleri*, s. 691-738; *Kültür ve Teşkilât*, s. 752-790; *İlk Türk-İslâm Siyâsî Teşekkülleri: Türklerin İslâmiyete Girişi*, *Abbasiler Zamanında Türkler*, s. 791-793; *Selçuklular*, s. 801-831; *Orta Doğuda Kurulmuş Türk Devletleri*, s. 838-841; *Atabeylikler*, s. 842-843; *Delhi Türk Sultanlığı*, s. 865; *Harezmsahlara Devleti*, s. 876-882; *Kara-Koyunlu Devleti*, s. 883; *Ak-Koyunlu Devleti*, s. 884; *İslâmî Türk Devletlerinde Kültür ve Teşkilât*, s. 885-909; *14. yüzyıldan sonra Orta Asya'da Kurulmuş Türk Devletleri*, s. 969-973. Bu kitapta neşredilen «Uygurlar» bahsi, yeniden yayınlanmıştır, bk. Doğu Türkistanın Sesi, sayı 7-8, Aralık, 1985, s. 9-11).
- *Türkler*, İA, Cüz 127, 128, 129, 1976-1979.
- *Türk Tarihi* (YAYKUR), Ankara, 1976 (Kitap).
- *Türk Tarih ve Kültürü* (YAYKUR), Ankara, 1976 (Kitap).
- *Tarih, Lise I* (A. Deliorman ile birlikte), Ankara, 1976, 1977². (Kitap).
- *Tarih, Lise II* (A. Deliorman ile birlikte), Ankara, 1976, 1977². (Kitap).
- *Millî Devlet*, Türk Kültürü, sayı 161, Mart, 1976, s. 1-3.
- *Ordu-Millet*, Türk Kültürü, sayı 167, Eylül, 1976, s. 8-10.

1977

- *Türk Millî Kültürü*, Ankara, 1977 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, nr: 46, 413 s. (2. baskı İstanbul 1982; 3. baskı, İstanbul 1984 Boğaziçi Yayınları, nr: 74, 445 s.).

- *Cevap* (Lise Tarih I, II hakkındaki tenkidlere cevap), İstanbul, 1977, s. 13-23.
- *Türk Kültür Tarihi* (YAYKUR), Ankara, 1977 (Kitap).

1978

- *Millî Tarih Şuuru*, Türk Kültürü, sayı 189, Ankara, 1978, s. 1-4 (Ayrıca bk. *Milliyetçiler III. Büyük İlmî Kurultayı Tebliğler, Açıklamalar, Müzakereler*, Kültür ve Sanat, İstanbul, 1980, s. 11-14).
- *Millî Tarih Şuuru*, Kültür ve San'at (Boğaziçi Yayınlarından), İstanbul, 1978, s. 11-14, 25-26.
- *Anadolu* (ikmâl), Küçük İslâm Ansiklopedisi, 2. Fasikül, İstanbul, 1978, s. 116-118.

1979

- *Malazgirt Bizlere Vatan Verdi*, Köprü (Dergi), sayı 29, Ağustos, 1979, s. 33, 34.
- *Selçuklu'lar ve İslâm Dünyası* (Ropartöj), Tercüman Gazetesi, 30 Temmuz 1979.

1980

- *Seminerden Beklenen*, Aydınlar Ocağı Haberleri, İstanbul, 15.V.1980.
- *Kültür ve Millî Kültür* (Aydınlar Ocağı Seminerinde Tebliğ), Türk Edebiyatı, sayı 80, Haziran, 1980, s. 4-6.
- *Eski Türk Dini*, Kültür Bakanlığı, 1980² (Kitap).
- *Eski Türklerde Devlet Meclisi (Toy)*, I. Millî Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1980, s. 205-209 (Aynı Yazı Türk Kültürü, sayı 211-214, Mayıs-Ağustos, 1980, s. 218-222'de ve daha sonra Doğu Türkistan'ın Sesi, sayı 2, Mayıs, 1984, s. 12-16'da İngilizce ve Türkçesi yayınlanmıştır).
- *Kutadgu-Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*, Kültür Bakanlığı, 1980² (kitap).
- *Aynî*, Küçük Türk-İslâm Ansiklopedisi, 3. Fasikül, İstanbul, 1980, s. 249-250.

1981

- *Cumhurbaşkanlığı Forsundaki 16 Yıldız* (Röportaj), Yıllarboyu TARİH, Şubat, İstanbul, 1981, s. 33-37.
- *Anadolu Selçuklu Devleti Hangi Tarihte Kuruldu ?*, TED, X-XI, İstanbul, 1981, s. 1-28.
- *Gençliğin Meseleleri*, Yeni Düşünce, 1 Eylül 1981, s. 22-23.
- *Abdullah Baranî Hakkında Açıklama*, Orkun Dergi, Aralık, sayı 4, İstanbul, 1981, s. 29 vd.

1982

- *Asırlık Adam Değil, Asrın Adama*, 100. Yaşında Celâl Bayar'a Armağan, İstanbul, 1982, s. 123-125.
- *Anayasa'nın Prensipleri Meselesi*, Yeni Düşünce, sayı 21, 26.2.1982, s. 7-8.
- *Mülâkat*, Yeni Düşünce, sayı 34, 28.V.1982, s. 12 vd.
- *Tarih Tartışması* (Mülâkat), Türk Edebiyatı, sayı 105, Temmuz, 1982, s. 15 vd.
- *Anayasa Tasarısı Hakkında* (Mülâkat), Yeni Düşünce, sayı 44, Ağustos, 1982, s. 10.
- *Millî Kültür ve Siyaset* (Tebliğ), Millî Kültür Şûrası (23-27 Ekim 1982), Ankara, s. 53-58.
- *Zaferler Ay'ı*, Yeni Düşünce, sayı 47, Ağustos, 1982, s. 16-17.
- *Dil Akademisi* (Anket), Türk Edebiyatı, sayı 108, Ekim, 1982, s. 51 vd.
- *I. Millî Kültür Şûrası* (Mülâkat), Yeni Düşünce, sayı 57, Kasım, 1982, s. 10 vd.
- *Ziya Gökalp'te Tarihçilik*, Yeni Düşünce, sayı 58, Kasım, 1982, s. 24 vd.
- *Millî Tarih Şuuru*, Boğaziçi Dergisi, İstanbul, 1982.
- *The State Parliament among Ancient Turks*, Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata, Napoli, 1982, s. 285-290.
- *Millî Kültür Şûrası* (Mülâkat), Türk Edebiyatı, sayı 110, Aralık, 1982, s. 6-7.
- *Millî Kültür ve Siyaset* /I. Millî Kültür Şûrası, 23-27 Ekim 1982/, Ankara, 1982, s. 161-171.

1983

- *YanlıŞ Kullanılan Kültür Kelimeleri: Ulus, Yasa, Kurultay vb.*, TED, sayı 12, 1983, s. 249-258.
- *Tuna Bulgar Devletinin 1300. Kuruluş Yıldönümü Münasebetiyle: Türk Bulgarların Tarih ve Kültürlerine Kısa Bir Bakış*, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, sayı 10-11, İstanbul, 1983, s. 91-122 (Bu makale Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından «Bulgarların Kökeni», Ankara, 1985, 57 s. adı altında kitap hâlinde basılmıştır).
- *Kafesoğlu Diyor ki* (Mülâkat), Boğaziçi, sayı 9, Mart, 1983, s. 14-17.
- *Prof. Dr. İ. Kafesoğlu ile mülâkat*, Töre, sayı 142, Mart, 1983, s. 18-20.
- *Fâtih ve Fetih*, Yeni Düşünce, sayı 86, 27.V.1983, s. 27 vd.
- *Ne Yazık* (Prof. Dr. E. Güngör İçin), Türk Edebiyatı Dergisi, sayı 116, Haziran, 1983, s. 30.
- *Türk Zaferlerinin Özellikleri*, Yeni Düşünce, sayı 98, 26.8.1983, s. 7-8.
- *Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihî Temeller* (M. Saray ile birlikte), İstanbul, 1983, 1984² (Kitap).
- *Anadolu Medeniyetleri Sergisi Hakkında* (Mülâkat), Türk Edebiyatı Dergisi, Eylül, sayı 119, 1983, s. 8-9.
- *Prof. Dr. İ. Kafesoğlu ile bir Konuşma* (Anadolu Medeniyetleri Sergisi Hakkında, Yeni Düşünce, sayı 89, 17 Haziran 1983, s. 20-21.
- *Atatürk Kültür Yüksek Kurumu*, Tercüman Gazetesi, 14 Eylül, 1983, s. 2 (Aynı Yazı, And Gazetesi, sayı 4, Ekim, 1983, s. 12'de yayınlanmıştır).
- *Okul Kitapları*, Tercüman Gazetesi, 13 Ekim 1983, s. 2 (Aynı yazı, And Gazetesi, sayı 10, Aralık, 1983, s. 6'da yayınlanmıştır).
- *Atatürk'ün Doğumunun Yüziüncü Yılı Takvimi Üzerine Düzeltme ve Düşünceler*, Türk Kültürü Araştırmaları, XVII-XXI/1-2, Ankara, 1983, s. 141-171.
- *İbn-i Sina ve Kimliği*, Tercüman, 21 Eylül 1983, s. 2 (Aynı yazı, Türk Kültürü, sayı 246, Ekim, 1983, s. 61 vd. de yayınlanmıştır).

- *Millî Türkoloji Kongresi*, Tercüman, 3 Ekim 1983, s. 2.
- *Tarih Kitapları Mes'elesi*, Tercüman, 3.XII.1983, s. 2.

1984

- *Eşitlik mi, Adalet mi ?*, Tercüman, 21 Ocak 1984, s. 2.
- «*Üç İstanbul*» ve TRT, Yeni Düşünce, sayı 121, 10 Şubat, 1984, s. 1, 8.
- *Millî Siyaset İlkesi*, Tercüman, 13 Mart 1984, s. 2.
- *Atatürk İhtilâlcisi mi İdi ?*, Tercüman, 26 Mart 1984, s. 2 (Aynı yazı, Gençlikte Hamle, sayı 248, Haziran, 1984, s. 28'de de yayınlanmıştır).
- *Kültür Büyük Ödülü Münasebetiyle*, Boğaziçi, sayı 21, Mart, 1984, s. 30 vd.
- *Konuşma* (Büyük Kültür Ödülü Töreni Münasebetiyle), Boğaziçi, sayı 22, Nisan, 1984, s. 35 vd.
- *Konuşma* (Millî siyaset'in mâhiyetine dair), Yeni Düşünce, sayı 129, 6.4.1984, s. 2 vd.
- *Türkiye'de Eğitim Meselesi*, Tercüman, 11 Nisan 1984, s. 2 (Aynı yazı, Gençlikte Hamle, sayı 246, Nisan, 1984, s. 32'de de yayınlanmıştır).
- *Millî Kültür Siyaset İlişkisi*, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 29, Nisan, 1984, s. 1-17 (Kısa bir özeti: Yeni Düşünce, sayı 135, 18.5.1984, s. 9'da yayınlanmıştır).
- *Çanakkale'deki Şehid*, Tercüman, 8 Mayıs 1984, s. 2.
- *Türk Terbiye Üçgeni*, Tercüman, 23 Mayıs 1984, s. 2.
- *Türk Kültürü*, Yeni Düşünce, sayı 135, 18 Mayıs 1984, s. 2.
- *Ankara'daki Anıt ve 16 Türk Devleti Meselesi*, Tercüman, 11 Haziran 1984, s. 2.
- *Türk Tarihinde Çağlar Mes'elesi*, Türk Kültürü, sayı 254, Haziran, 1984, s. 343-354 (bk. *Üniversite Tarih Öğretiminde Yeni Bir Plân*, TD, sayı 19, İstanbul, 1964, s. 1-14).
- *Türkçenin Haklı*, Tercüman, 30 Haziran 1984, s. 2. (Aynı yazı Gençlikte Hamle, sayı 249, Temmuz 1984, s. 26-27'de de yayınlanmıştır).

- *Millî Kültürümüz* («Millî Kültürümüz ve Temel Meseleleri» Semineri I. Tebliği), Boğaziçi, sayı 25, Temmuz, 1984, s. 24-28.
- *İstanbul Festivali Dedikleri*, Yeni Düşünce, 13 Temmuz 1984, s. 3.
- *Komedi Sona Erdi* (İstanbul Festivali Hakkında), Yeni Düşünce, 27 Temmuz 1984, s. 144.
- *Yabancı Dil Hastalığı*, Türk Edebiyatı Dergisi, sayı 132, Ekim, 1984, s. 57.
- *Otoriter Devlet ve Demokrasi*, Tercüman, 26 Ağustos 1984 (Pazar ilâvesinde). Daha sonra aynı yazı, Boğaziçi Dergisi, sayı 27, Eylül, 1984 s. 24 vd. de de yayınlanmıştır.
- *Millî Kültür ve Devlet Politikası*, İnang Dergisi, sayı 7, Eylül, 1984, s. 26-28 (Kültür Şurasındaki Konuşması).
- *Türk Milliyetçiliğinin Bugünkü Durumu* (Röportaj), Boğaziçi, sayı 27, Eylül, 1984, s. 24-25 (Aynı röportaj Millî Işık Dergisinin Mayıs 1967 tarihli 1. sayısında neşredilmişti).
- *Türkiye'nin «Millî Kültür Politikası» Yok* (Röportaj), Boğaziçi, sayı 27, Eylül, 1984, s. 25-27.
- *Atatürk'ün Kurduğu Devlet*, Atatürk Haftası Armağanı /10 Kısım 1984, Atatürk Dizisi, sayı 17, Gn. Kur. As. Tarih ve St. Etüd. Bşk. Yay./, Ankara, 1984, s. 81-84.
- *Selçuklu Çağındaki İzmir Türk Beyinin Adı: Çaka mı, Çağa mı, Çakan mı?*, TD, sayı 34, 1984, s. 55-60.
- *Türkiye'yi Bugünkü Şartlara Getiren Tarihî Gelişme*, Ülkemizi 12 Eylül'e Getiren Sebebler ve Türkiye Üzerindeki Oyunlar, İstanbul, 1984, s. 37-63.

1985

- *Türk-İslâm Sentezi*, İstanbul, 1985, 213 s.
- *Bilge Kagan'ın Adı ve Lâkabı*, Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 35, Nisan, 1985, s. 4-8.
- *Ziya Gökalp'te Tarihçilik*, Belleten, sayı 189-190, 1985, s. 241-248.
- *Ölümünün 1250. Yıldönümü Münasebetiyle Bilge Kagan*, Belleten, sayı 194, Ankara, 1985, s. 261-271.

Yayınlanacak Olanlar :

- *Alp Arslan* (Büyük İslâm Ansiklopedisi'nde).
- *At* (Büyük İslâm Ansiklopedisi'nde).
- *Türk Tarihi Atlası* (İslâmî Çağ, 11. yy. dan beri, 40 adet atlas, özetlerle birlikte), 1971'de hazırlanmıştı.
- *Tarih Metodu* (Kitap).
- *Ortaçağ'da Türkler ve İslâm Dünyası* (Unesco'nun tasarladığı «İslâm Tarihi ve Kültürü» adlı kitapta basılacak. Bunun için Hoca, hazırladığı bu yazıyı Amerika'da bulunan Prof. Dr. H. İnalcık'a göndermiş idi).
- Hocanın «*Türkiye'de Selçuklu Tarihçiliği*» adlı makalesi ile «*Selçuklular*» (İA) maddesi Gary Leiser tarafından İngilizceye tercüme edilmiş olup «*International Journal of Turkish Studies, USA*» dergisinde basılmaktadır.
- *Türk Tarihinden Okuma Parçalar* (Türk Kültürü Dergisinde tefrika halinde yayınlanacaktır).